

Fakta

Svinebranchens værdikæde

- Beskæftigelse og arbejdsmarkedsforhold

Steen E. Navrbjerg og Jonas Felbo-Kolding

Februar 2018

Forskningscenter for
Arbejdsmarkeds- og
Organisationsstudier

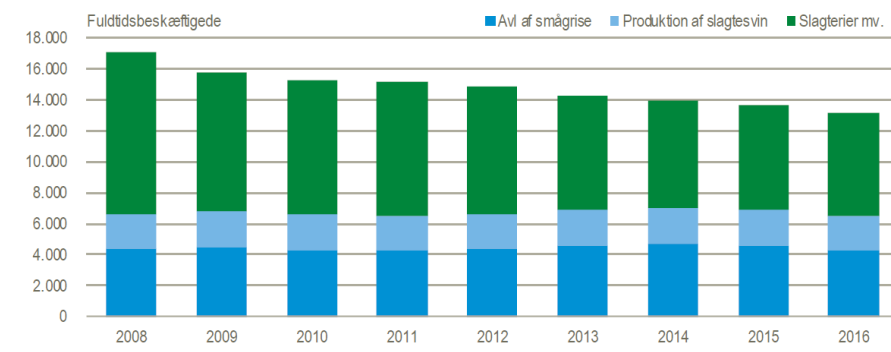
Sociologisk Institut
Københavns Universitet
Øster Farimagsgade 5
1014 København K
Tlf: 35323299
Fax: 35323940
faos@sociology.ku.dk
www.faos.dk

Introduktion

Dansk svineproduktion – smågrise, slagtesvin og svinekød – står for ca. 30 milliarder kr. af den danske eksport – svarende til ca. 5 procent af den samlede eksport. Det er således en ganske betydelig del af eksporten, som tegnes af svineværdikæden. Ca. 13.000 mennesker er direkte fuldtidsbeskæftigede i svineproduktion og forarbejdning, men det estimeres, at 33-34.000 er beskæftigede i branchen, hvis man regner logistik og salg med, ifølge Landbrug og Fødevarer.

Figur 6 Beskæftigelsen ved primær svineproduktion og ved forarbejdning af svinekød i Danmark

Kilde: Statistikbanken.dk/ERHV1. Branchekoder 014610 Avl af smågrise, 014620 Produktion af slagtesvin og 101110 Forarbejdning af svinekød.

Den danske svineproduktion er kontinuerligt blevet effektiviseret og optimeret, og det har haft konsekvenser for beskæftigelsen, særligt i slagteri og forarbejdning (se figur 6 ovenfor).

Dansk svineproduktion har altid været internationaliseret, i første omgang mest på afsætningsdelen, men i de seneste par årtier også i produktionen af svin og svinekød. For at forstå dynamikkerne i denne udvikling er det afgørende at se nærmere på værdikæderne: Hvordan ser den danske værdikæde ud inden for dansk svineavl, slagtning og forarbejdning? Hvad har ændret sig over årene? Hvad betyder international konkurrence for beskæftigelsen i branchen – og for organisering, løn og arbejdsvilkår?

Det er temaerne i en igangværende undersøgelse af værdikæderne i svinebranchen *'Fairness, Freedom and Industrial Relations across Europe: Up and Down the Meat Value Chain'* – forkortet til *Meat-Up Ffire*. Projektet er et samarbejde mellem fem lande – Italien, Tyskland, Belgien, Polen og Danmark – og er finansieret af DG Employment.

I dette faktaark gennemgås kort de første resultater af den danske analyse af arbejdsmarkedsrelationerne i værdikædens forskellige led – fra avl til slagtning og forarbejdning. I et andet faktaark gennemgås overordnet de strukturelle forhold i den danske svineværdikæde.

Arbejdsmarkedsforhold i den danske svineværdikæde

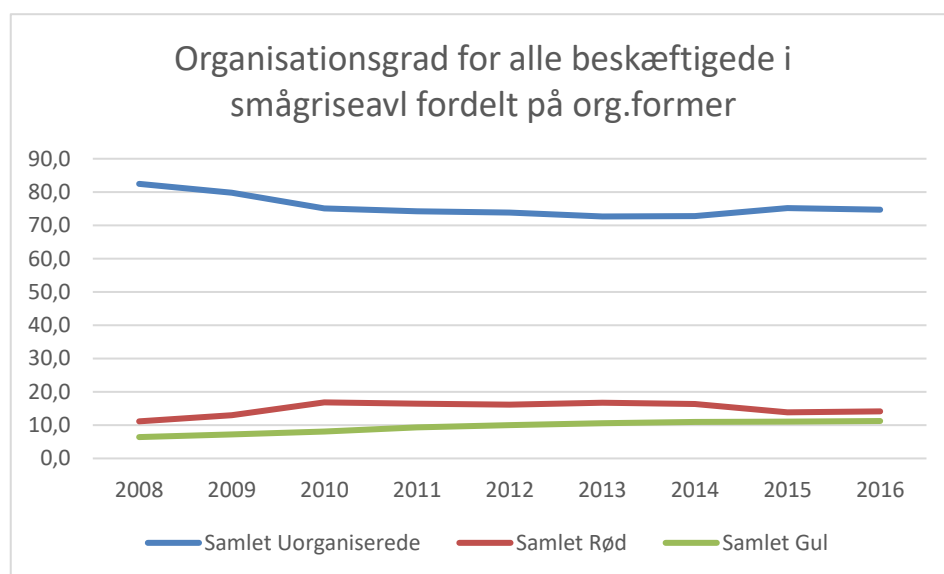
Arbejdsmarkedsvilkårene har ændret sig i både avl og slagtning/forarbejdning over årene. Analyserne viser, at det er en blanding af danske og internationale forhold, der afgør, hvilke grise der produceres, og hvor de slagtes og forarbejdes

– og dermed bliver disse forhold også bestemmende for beskæftigelsen og til en vis grad arbejdsmarkedsrelationerne.

Avl

Inden for avl var godt 11.000 personer beskæftiget i 2016 – svarende til ca. 6.500 fuldtidsbeskæftigede.

Organisationsgraden i avl af grise er klart den svageste i hele svineværdikæden. Inden for avl af smågrise var organisationsgraden 25,3 procent i 2016 – en stigning på 7,7 procentpoint fra 17,6 i 2008.

Note: Baseret på registerdata fra Danmarks Statistik over fradrag for fagforeningskontingent. N 2008 = 7344, N 2016 = 6607

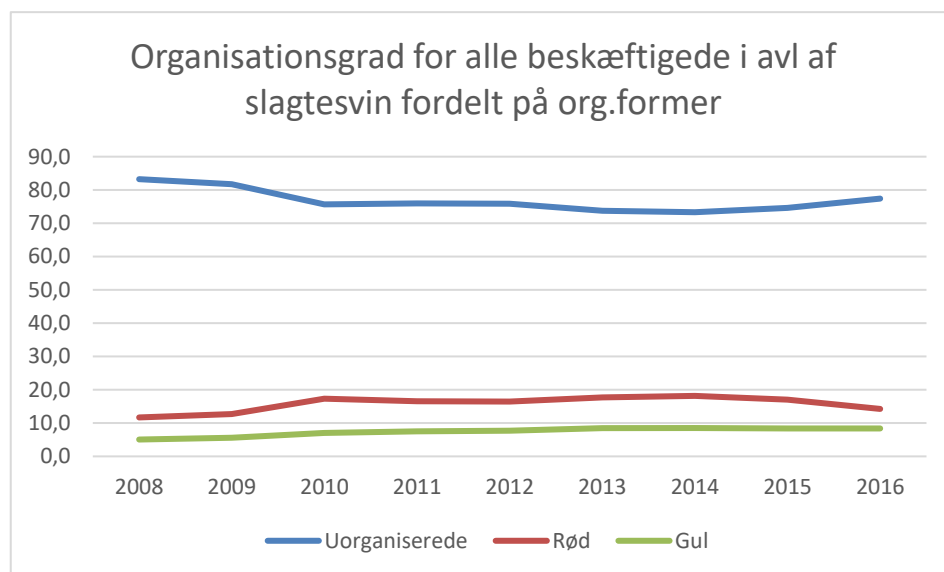
I 2016 var 14,1 procent medlemmer af de traditionelle 'røde' organisationer, mens 11,2 procent var medlemmer af alternative organisationer, også kaldet 'gule'. De gule har tegnet sig for en pæn del af den samlede fremgang – nemlig 4,6 procentpoint.

	Rød	Gul	I alt organiseret	N
Danskere	17,0	11,2	28,8	4305
EU11	10,8	12,2	23,0	1357
EU15	17,9	12,8	30,7	39
3. lande	5,4	9,6	15,0	906
Samlet	14,1	11,2	25,3	6607

Note: Baseret på registerdata fra Danmarks Statistik over fradrag for fagforeningskontingent.

Inden for avl af slagtesvin tegner sig et tilsvarende billede med en samlet organisationsgrad på 22,6 – heraf 14,2 procent i traditionelle organisationer og 8,4

procent i alternative/gule organisationer. Også her er der tale om en samlet øget organisering – fra 16,8 procent i 2008 til 22,6 i 2016. Heraf står de gule med 3,3 procentpoint for over halvdelen af stigningen.

Note: Baseret på registerdata fra Danmarks Statistik over fradrag for fagforeningskontingent. N 2008 = 5182, N 2016 = 4397

Tabel 2: Organisationsgrad inden for avl af slagtesvin - 2016

	Rød	Gul	I alt organiseret	N
Danskere	15,7	7,4	23,1	3386
EU11	10,6	13,7	24,3	593
EU15	4,0	16,0	20,0	25
3. lande	7,1	8,7	15,8	393
Samlet	14,2	8,4	22,6	4397

Note: Baseret på registerdata fra Danmarks Statistik over fradrag for fagforeningskontingent.

Andelen af ikke-danske statsborgere i avl har været støt stigende over de seneste 15 år. Inden for avl af smågrise udgør de i 2016 godt 35 procent, mens de i 2008 udgjorde 23 procent. Inden for avl af slagtesvin var andelen i 2016 23 procent mod 15 procent i 2008. De dominerende nationaliteter er rumænere og ukrainere.

Ser vi nærmere på organiseringen blandt ikke-danske medarbejdere i avl, viser der sig nogle mindre forskelle. For det første ser vi, at personer fra 3. lande organiserer sig lidt mindre end gennemsnittet. For det andet ser vi, at personer i avl af slagtesvin fra EU-lande tenderer at organisere sig mere i gule organisationer end gennemsnittet – og det gælder især medarbejdere fra de gamle EU-lande.

Overenskomstdækningen i avl er begrænset. Mange af de ca. 3.200 bedrifter (estimeret ca. 1.000 iflg. interview) er én-mands bedrifter og yderligere har ca. 1.700 bedrifter mellem to og fem ansatte. Blandt de resterende ca. 500 bedrifter vurderes det af interviewpersoner, at måske 100 har kollektiv overenskomst. De

stadigt større bedrifter betyder dog også en stadigt stigende overenskomstdækning og organisering; det er simpelthen lettere at organisere i større bedrifter, hvor både arbejdsgivere og arbejdstagere kan se fordelene ved kollektive overenskomster. Det har 3F taget konsekvensen af, og i deres arbejde for at overenskomstdække og organisere svinelandbruget starter de med de største bedrifter. Interviewpersoner vurderer, at omkring halvdelen af de ansatte i avlen er overenskomstdækket.

Slagtning og forarbejdning

Slagteriet er uden sammenligning det område inden for svineværdikæden, hvor effektiviseringer har ramt beskæftigelsen hårdest. Hvor der i år 2000 var knap 16.000 beskæftiget inden for slagtning og forarbejdning af svinekød, var der godt 9.000 i 2016 – svarende til ca. 6.000 fuldtidsbeskæftigede.

Besparelser og konstante udmeldinger om mulig outsourcing førte for 10-20 år siden til gentagne arbejdsnedlæggelser, og der var generelt betydelige konflikter i branchen. I dag er relationerne forandrede; de faglige organisationer og arbejdsgiverne samarbejder om udvikling af robotter, og selv om det koster arbejdspladser, vurderes det af de faglige organisationer som nødvendigt for at bevare konkurrenceevnen. Desuden medfører øget automatisering ofte også forbedringer af arbejdsmiljøet.

I modsætning til landbruget er organisationsgraden væsentligt højere inden for slagtning og forarbejdning – den andrager samlet 92,6 procent i 2016 – heraf udgør de gule/alternative 2,8 procentpoint. Andelen af organiserede var i år 2000 96,2 procent, heraf 0,6 procent gule/alternative.

Hvor andelen af udenlandske medarbejdere i år 2000 var 5,5 procent, var den i 2016 steget til 30,2 procent. De ikke-danske medarbejdere organiserer sig i mindst lige så høj grad som de danske medarbejdere – faktisk viser tabel 3, at medarbejdere fra EU 15 og fra 3. lande i højere grad organiserer sig end danske medarbejdere. Og her fylder de gule meget lidt.

	Rød	Gul	I alt organiseret	Samlet
Danskere	89,6	3,1	92,7	5238
EU8	87,7	2,4	90,1	1355
EU15	96,6	0,6	97,2	322
3. lande	95,5	1,5	97,0	530
Samlet	89,8	2,8	92,6	7508

Note: Baseret på registerdata fra Danmarks Statistik over fradrag for fagforeningskontingent.

Betydelige forskelle i organiseringen i den danske svineværdikæde

Analysen viser, at der er store forskelle i såvel organiseringen som overenskomstdækningen på tværs af værdikæden. Hvor slagtning og forarbejdning er gennemorganiseret og har en meget høj overenskomstdækning, er blot en fjerdedel af de ansatte i svineavl organiseret – og her er overenskomstdækningen også væsentligt lavere. Det illustrerer tydeligt, at selv om begge brancher er en del af samme produktionskæde, er der helt forskellige traditioner for organisering og for regulering af løn og arbejdsvilkår. Alternative organisationer – eller 'de gule' – har haft en pæn fremgang i tilslutningen inden for især smågriseavl, men også inden for slagteri og forarbejdning.

Meat-Up Ffire-projektet udarbejder løbende en række rapporter om værdikæder i svinebranchen. Rapporterne kan findes på <https://www.meatup-ffire.com/archive/meat-up-ffire-scientific-reports/>.

Dette faktaark er baseret på to danske FAOS-rapporter i projektet. Den ene er rapporten National Report Denmark: Structural characteristics of the pork value chain, som er publiceret. I maj 2019 udkommer en rapport om arbejdsmarkedsforholdene i den danske svineværdikæde med titlen National Report Denmark: Industrial Relations in the pork value chain.

Kilderne til dette faktaark er baseret på FAOS-beregninger på registerdata fra Danmarks Statistik.